

Moeilijk is het de leidende gedachte van de vredesbeweging te schetsen, want haar voorstanders prijzen de tegenstrijdigste middelen aan en worden door zeer uiteenlopende idealen bewogen.

Eerst staan wij bij de middelen stil en doen, zonder eenige kritiek, enkele grepen uit de rijke keurverzameling.

De wapens neer, ontwapening — dat is het meest voor de hand liggende middel ¹⁾. In het eerste Czarenmanifest werd dan ook de gedeeltelijke ontwapening, het stuiten van de uitgaven voor leger en vloot zoo sterk op den voorgrond gesteld, dat voor de saam te roepen vergadering de naam van „ontwapenings-conferentie” werd voorgesteld. Bij de oudere pacifisten leefde deze ontwapenings-gedachte zeer sterk. Allengs echter is zij beduidend verzwakt: op en na de eerste vredesconferentie werd zij krachtig bestreden. Zoo nu en dan weerklinkt nog wel een stem, die ontwapening eischt en oordeelt, dat in deze het voorbeeld moet worden gegeven door kleine staten als Nederland, die hunne rechten toch niet afdoende kunnen verdedigen ²⁾ — maar over het algemeen is dit denkbeeld vrijwel uit den gezichtseinder verdwenen. De leidende mannen van het pacifisme voelen, dat het niet meer dan dilettantisme is om een kwaad symptomatisch te bestrijden, zonder de oorzaken weg te nemen. Ontwapening kan de *sluitsteen* der pacifistische ontwikkeling zijn, nimmer de *hoeksteen*. Met instemming verwijzen zij naar het woord van Bourgeois: „le désarmement à nos yeux, est une *conséquence* et n'est pas une *préparation*”.³⁾

In stee van ontwapening is allengs de arbitrage geworden

¹⁾ Een uitnemend overzicht van de ontwikkeling van het ontwapenings-ideaal is te vinden in het rijk gedocumenteerde werk van Jhr. Mr. Dr. B. de Jong van Beek en Donk, *In 't zicht der derde vredesconferentie*, Dordrecht, 1911.

²⁾ Zoo Jhr. Mr. G. W. van Vierssen Trip in een opstel in *De XXe Eeuw*, 1907, blz. 259 en vlgg.

³⁾ De Jong van Beek en Donk, t. a. p., blz. 42.